

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TRAKYA'DA ÖRNEK BİR SAĞLIK KAMPI UYGULAMASI: AZAT OBALARI

Murat BURGAÇ*

ÖZET

Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasından ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra pek çok alanda olduğu gibi sağlık alanında da önemli atılımlar gerçekleştirildi. Nitekim Cumhuriyetin ilanından itibaren geçen 10 yıl içinde; sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, sağlık personeli sayısının artırılması, bulaşıcı hastalıklarla etkin bir şekilde mücadele edilmesi gibi pek çok başarı kazanıldı. Bu dönemde sağlık alanında yapılan çalışmalar içinde, çocuk sağlığına yönelik atılımlar özel bir öneme sahipti. Bebek, çocuk ölümlerinin ve hastalıklarının önüne geçmek, onların sağlıklı bir şekilde yetişmelerini sağlamak, Cumhuriyet dönemi sağlık politikasının temel prensiplerinden biriydi. Cumhuriyet hükümetleri bu düşünceden hareketle yurdun çeşitli yerlerinde çocuklara yönelik sağlık kurumları ve bakım evleri açtı.

Cumhuriyet döneminde, çocuk sağlığını korumak ve daha sağlıklı bir kuşak yetiştirmek amacıyla uygulamaya konulan önemli projelerden biri de Trakya'daki "Azat Obaları"ydı. Azat Obaları; okulların "azat" yani tatil döneminde açılan bir çeşit sağlık kampıydı. Trakya'da Azat Obaları uygulamasının fikir babası ve uygulayıcısı, Cumhuriyet döneminin başarılı idarecilerinden biri olan, dönemin Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik Paşa'ydı. Bölgedeki hastalıklı ve cılız köy çocuklarının seçilerek alındığı bu kamplarda; düzenli ve dengeli bir beslenme programı uygulanıyor ve böylece bu çocukları sağlıklarına kavuşturmak daha gülbüz hale gelmelerini sağlamak amaçlanıyordu. Bu çalışmada; Trakya'da 1936–1938 yılları arasında açılan ve "Azat Obaları" adı verilen bu sağlık kampları ele alınmış ve irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Sağlık, Sağlık Kampları, Azat Obaları, Kazım Dirik.

---

* Dr. Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

A GOOD MODEL OF HEALTH CAMP PRACTICE IN THRACE DURING THE REPUBLIC PERIOD: “AZAT OBALARI”

ABSTRACT

After the success of Independence war and foundation of Turkish Republic, numerous important reforms were also introduced in the healthcare system as well as in many social systems. As a matter of fact, many useful practices such as extending and spreading the healthcare services, increasing the number of healthcare personnel, struggling with contagious diseases were carried out in the first ten year period of the Turkish Republic. The practices on child welfare were of specific interest among the general healthcare practices during this period. To avoid infant and child mortality and diseases and to ensure the infant and children's growing up healthily are among the essential principles of republic's healthcare policies. Therefore, healthcare institutions and nursing homes for children were established by the Turkish Republic governments in various regions of the country.

In Republic period, one of the important projects which were implemented for saving child welfare and raising healthier generations was the “Azat Obaları” in Thrace. These were kinds of health camps which were open during school holidays. Kazım Dirik Pasha, who was the Thrace Public Inspector in this period, undertook the role of being the prime mover and leader of this project. A regular and balanced diet was carried out in these camps which sheltered the elected ill and scrawny children from villages of the region and thus it was intended to treat these children and make them healthier and sturdier. In this study, these health camps “Azat Obaları”, which were established in Thrace between the years 1936 and 1938, were investigated and discussed.

Key words: Republic period, Health, Health camps, Azat Obaları, Kazım Dirik

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TRAKYA'DA ÖRNEK BİR SAĞLIK KAMPI UYGULAMASI: AZAT OBALARI

Ulusal Bağımsızlık Mücadelesi'nin başarıya ulaşmasından ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından sonra, yeni devletin kurucuları, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki sorunlarına titizlikle eğilmeye başladı. Bu dönemde önemle ele alınan sorunlardan biri de sağlık sorunuydu. Daha Milli Mücadele döneminde ülkede bir sağlık bakanlığı¹ kurarak bu konudaki hassasiyetlerini açıkça ortaya koyan cumhuriyet kadrosu; sağlık işini devletin temel görevlerinden biri olarak değerlendirmekteydi. Nitekim Mustafa Kemal Paşa 1 Mart 1922'de, Meclisin üçüncü toplanma yılının açılışında yaptığı konuşmada; *"Efendiler! Milletimizi asayiş-i tam halinde yaşatmak nuhbe-i âmâlımız olduğu gibi, onun sıhhatine itina etmek ve vesaiti mevcudemiz nispetinde âlâm-ı içtimaiyesine çaresâz olmak da hükümetimizin cümle-i vezâifindedir²."* sözleriyle, bu düşüncüyü açıkça dile getirmişti.

Cumhuriyeti kuran kadronun sağlık konusundaki bu hassasiyeti, 1930 yılında çıkarılan "Umumi Hıfzısıhha Kanunu"nun 1. maddesinde; *"Memleketin sıhhi şartlarını ıslah ve memleketin sıhhatine zarar veren bütün hastalıklar ve sair muzır âmillerle mücadele etmek ve müstakbel neslin sıhhatli olarak yetişmesini temin ve halkı tıbbi ve içtimai muavenete mazhar eylemek umumi devlet hizmetlerinden dir³."* hükmü ile yasal ifadesine kavuşturuldu. Bu anlayış, yeni devletin dayandığı en temel ilkelerden olan "halkçılık" ve "devletçilik" ilkelerine de uygun hatta bu ilkelerin gereklerindendi.

¹ Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından hemen sonra, 1 Mayıs 1920'de, Meclise sunulan, "Heyet-i İcraîyenin Suret-i Teşekkülü" hakkındaki kanun tasarısında, kurulacak bakanlıklar arasında, "Sihhiye ve Muâvenat-ı İçtimaiye Vekâleti"ne yer verilmiş ve tasarının kabulüyle ülkede ilk defa bir sağlık bakanlığı kurulmuştur. Konu hakkında söz alan vekillerden hepsi böyle bir bakanlığın kurulmasındaki önemi belirten konuşmalar yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., **Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)** Devre(D).1 Cilt(C).1, Ankara: TBMM Matbaası, 1940, sayfa (s).163-167 .

² **TBMMZC**, D.1 C.18, Ankara: TBMM Matbaası, 1959, s. 3.

³ "Umumî Hıfzısıhha Kanunu", Madde: 1, **Düstur**, Üçüncü Tertip, C.11, Ankara: Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, 1930, s. 324.

Bu düşünceden hareket eden Cumhuriyet hükümetleri; Cumhuriyetin ilk 10 yılı içinde, ülkedeki sağlık kuruluşları ve sağlık personeli sayısını arttırdı. Vilayet idareleri tarafından finanse edilen hastanelere rehberlik etmek amacıyla; Ankara, Sivas, Erzurum ve Diyarbakır'da “Numune Hastaneleri” açtı. Her yıl binlerce vatandaşın ölümüne neden olan sıtma, verem, frengi, trahom gibi salgın hastalıklara karşı “mücadele teşkilatları” kurdu ve bu hastalıklara karşı amansız bir mücadele yürüttü. Böylece, ülkedeki sağlık sorununun çözümünde önemli başarılar elde edildi⁴.

Cumhuriyet hükümetlerinin özenle üzerine eğildikleri alanlardan biri de çocuk sağlığıydı. Bebek, çocuk ölümlerinin ve hastalıklarının önüne geçmek, onların sağlıklı bir şekilde yetişmelerini sağlamak, Cumhuriyet dönemi sağlık politikasının temel prensiplerinden biriydi. Bu alanda yapılan çalışmalar; yeni devletin temel ilkelerine hizmet edeceği gibi, Cumhuriyetin emanet edileceği neslin daha sağlıklı ve gülbüz bir hale gelmesi, ayrıca ülkede hedeflenen nüfus artışının gerçekleştirilebilmesi için de son derece önemliydi. 1925 yılında Ankara ve Konya'da “Doğum ve Çocuk Bakım Evleri” adıyla 20'şer yataklı sağlık kurumları açılarak bu konuda büyük bir adım atıldı. İlerleyen yıllarda; Malatya'da, Kars'ta, Erzurum'da, Adana'da, Çorum'da, Balıkesir'de ve Van'da da “Doğum ve Çocuk Bakım Evleri” açılarak toplam sayı dokuza çıkarıldı. Ayrıca “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” hükümleri gereğince, nüfusu yoğun olan illerde, Belediyelere, “süt çocuğu ve mektep çocukları muayene ve müşavere evi” açma yükümlülüğü getirildi. 1930–1933 yılları arasında; üçü İstanbul'da, biri Aydın'da ve biri de Balıkesir'de olmak üzere

⁴ 1923–1933 yılları arasında sağlık alanında başarılan işler hakkında ayrıntılı bilgi ve sayısal veriler için bakınız; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Sağlık Çalışmalarında Kırk Yıl (1922–1962)**, Hazırlayan: Yusuf Tunca, Ankara: Kardeşler Matbaası, 1964, s. 17–22, 61–62, 78–80; Gencay Gürsoy, “Sağlık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, c.7, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, s. 1720–1722; **Hakimiyet-i Milliye**, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1933, S. 4441, s. 61–65; **Akşam**, 29 Teşrin-i evvel (Ekim) 1933, S. 5408, s. 24; **Milliyet**, 29 Teşrin-i evvel (Ekim) 1933, S. 2773, s. 37–38; **Son Posta**, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1933, S. 1173, s. 14–15.

toplam beş “süt çocuğu ve mektep çocukları muayene ve müşavere evi” açıldı⁵.

Cumhuriyet döneminde, çocuk sağlığını korumak ve daha sağlıklı bir kuşak yetiştirmek amacıyla uygulamaya konulan önemli projelerden biri de Trakya'daki “Azat Obaları”ydı. Azat Obaları, okulların “azat” yani tatil döneminde; açık, temiz havalı yerlerde açılan, bir çeşit sağlık kampıydı. Trakya'da Azat Obaları uygulamasının fikir babası ve uygulayıcısı, dönemin Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik Paşa'ydı⁶. Kazım Dirik; bu uygulamanın Avrupa ülkelerinde başarıyla yürütüldüğünü görmüş ve ilk kez 1935 yılında, İzmir Valiliği döneminde, “Çocuk Yurtları” adıyla bu uygulamayı başlatmıştı⁷. İzmir'de başarıyla yürüttüğü bu girişimi, Trakya çocukları için de uygulamaya koymak isteyen Dirik, Trakya Umumi Müfettişliği'ne atandıktan hemen sonra bu konuda ilk çalışmaları başlattı. Nitekim Onun, 9 Ağustos 1935'de umumi müfettişliğe atanmasından⁸ kısa bir süre sonra, yerel gazetelere; 1936 yazında bölgede Azat Obaları uygulamasına başlanacağı ve bu kapsamda Trakya'nın en güzel tatil alanlarında, yaylalarında ve plajlarında toplam 20 Azat Obası açılacağı haberleri yansıdı. Obalara; bölgedeki hastalıklı ve cılız çocuklar

⁵ Cumhuriyetin 10. yılına kadar geçen süre içinde; Doğum ve Çocuk Bakım Evlerinde 931'i yatırılmak suretiyle, 88.002'si ise ayakta olmak üzere yaklaşık 90 bin; süt çocuğu ve mektep çocukları muayene ve müşavere evlerinde ise 41.239 çocuk tedavi edilmişti. Ayrıca süt çocuğu ve mektep çocukları muayene ve müşavere evlerinde görevli sağlık personeli tarafından 23.266 ev ziyareti yapılmış ve 30.305 anneye çocuk bakımı hakkında bilgiler verilmişti. Ayrıntılı bilgi için bkz., **Son Posta**, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1933, S. 1173, s. 14; **Hakimiyet-i Milliye**, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1933, s. 62.

⁶ Kazım Dirik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., K. Doğan Dirik, **Atatürk'ün İzinde Vali Paşa: Kazım Dirik**, İstanbul: Gürer Yayınları, 2008; Reşit Soyer, **General Kazım Dirik**, İzmir: Yeni Yol Matbaası, 1946; **Meşhur Valiler**, Haz: Hayri Orhun, Celal Kasaroğlu, Mehmet Belek, Kazım Atakul, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları, 1970; Mehmet Aldan, **İz Birakan Mülki İdare Amirleri**, Ankara: Sevinç Matbaası, 1990; İsmail Gün-Mahmut Ankara, **Kazım Dirik**, İzmir: İstiklal Matbaası, 1971.

⁷ Kazım Dirik, “Hakiki Halkçılığa Doğru Çocuk Kampları”, **Kültür**, Yıl: 1, S. 23, 1 Birinciteşrin 1934, s. 11. İzmir'deki Çocuk Kampları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Günver Güneş, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Halkçılığa Doğru İzmir'de Çocuk Yurtları” **Bilgi ve Bellek**, Yıl: 1, S. 1, Kış 2004, s. 180-184.

⁸ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu**, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 57.64.1, Tarih: 09.08.1935.

alınacak ve bunlar iki ay süresince programlı bir şekilde kamp yaparak sağlıklarına kavuşturulacaktı. “Temiz hava, iyi su, bol gıda ve eğlence, programın anahatları” olacaktı⁹.

Azat Obaları, Umumi Müfettişlikçe hazırlanan “Trakya’nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı”na da girdi ve 1936 yılından itibaren Trakya’nın dört vilayetinde Azat Obaları açılması programa bağlandı. Bu iş, Umumi Müfettişlikten verilen emirlere göre Haziran ve Temmuz aylarında yapılacaktı ve 5 yıllık program doğrultusunda her yıl aynı tarihlerde bölgenin değişik yerlerinde obalar açılmaya devam edilecekti¹⁰.

Azat Obaları; bir yandan bölge çocuklarını hastalıktan, muhtemel bir ölümden kurtaracak ve bölge nüfusunun artmasına yardımcı olacak bir uygulama, diğer yandan da Cumhuriyet rejiminin köye ve köylüye yönelik bir hizmeti olarak değerlendirilmekteydi. Nitekim Trakya Umumi Müfettişliği, niçin Azat Obaları açmak istediklerini şu sözlerle açıklıyordu:

“Trakya bölgesi köy çocuklarından, okulda bulunan ve bakımsızlık yüzünden zayıf, kansız ve yorgun olan yoksul yavruları kuvvetlendirmek, onları vücutça sağlam bir hale getirmek, en önemli işlerimizden biridir. Büyük Türk Rejimine candan bağlı bulunan Türk köylüsünün kıymetli yavrularını kurtarmak Cumhurluk hükümetinin güttüğü siyasanın ana hatlarından. Bu erge iledir ki bu yıl içinde Trakya’nın dört vilayetinde Azat Obaları adını verdiğimiz, çocuk bakma ve kuvvetlendirme yurtları açılacaktır”¹¹.

Umumi Müfettişlik, açılacak Azat Obalarının çeşitli giderleri için her vilayet bütçesine 500’er lira ödenek konulmasını ayrıca köy bütçelerinde de Azat Obaları için gider kalemi ayrılmasını sağladı. Böylece obalardaki muhtaç çocukların yeme-içme, giyim gibi çeşitli gereksinimleri karşılanabilecekti. Ardından da yayınladığı bir bildirim-

⁹ Buç, 22 Şubat 1936, S. 683, s. 2.

¹⁰ Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya’nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı**, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936, s. 17, 27, 29.

¹¹ **Trakya Dergisi**, Yıl: 2, S. 11, Haziran 1937, s. 28.

le; Azat Obalarının nerelerde açılacağı, kimlerin obalara kabul edileceği ve obaların ne şekilde işleyeceği gibi hususları ayrıntılı olarak belirledi¹².

Buna göre Azat Obaları; Kuzey rüzgârını almayan, “havası bol, suyu iyi, meyvesi zengin” ve özellikle okulu ve telefonu olan köylerde açılacaktı. Eğer oba deniz kenarında açılacaksa, sert rüzgârlara karşı korunaklı ve plajı olan yerler tercih edilecekti. Obalar çevresinde bataklık, sazlık ve göl bulunmamasına çok dikkat edilecekti. Tüm bu noktaları dikkate alan Trakya Umumi Müfettişliği, Edirne’de Karaağaç; Çanakkale’de Merkez, Gelibolu, Biga, Lapseki ve Bayramiç ilçeleri; Kırklareli’nde Demirköy, Sergen, Hediye, Elmacık ve Hohça köyleri; Tekirdağ’da Sütlüce ve Velimeşe köyleri ile Malkara, Şarköy, Hayrabolu ilçelerini, bölgede açılacak Azat Obaları için en uygun yerler olarak saptadı¹³.

Obalara yalnızca, obalardan faydalanması en uygun görülen köy çocukları kabul edilecekti. Bunun için çocuklar, Hükümet veya Belediye doktorları tarafından sıkı bir sağlık kontrolünden geçirilecek, boyun bezlerinde şişkinlik, sıtma gibi hastalıklar sonucu cılız kalmış çocuklar seçilecekti. Ancak seçilenler arasında, bulaşıcı göğüs hastalığı olmamasına dikkat edilecekti. Seçilecek çocukların yaşıt olmasına da özen gösterilecekti. Çocukların seçim işi her yıl 1 Hazirana kadar bitirilecek, seçilen çocukların isimleri kaymakamlıklardan valiliklere bildirilecekti. Bu bilgilerin birer örneği de Umumi Müfettişliğe gönderilecekti¹⁴.

Obalara kabul edilen her çocuğun sabun, diş fırçası, el ve yüz havlusu, tarak, çatal, bıçak, kaşık, tabak, yatak, örtü, yastık ve yedek çamaşırı olacaktı. Bunları kendi olanakları ile temin edemeyen çocukların bu gereksinimleri; köy bütçelerinin gider bölümünün 13.

¹² “Umumi Müfettişliğin 4 Numaralı Bildirimi”, **Trakya Dergisi**, Yıl: 2, S. 11, Haziran 1937, s. 28.

¹³ A.g.y.

¹⁴ A.g.y.

maddesine konulan paralardan karşılanacak ve ilgili köyün demirbaşına kaydedilmek suretiyle çocuklara verilecekti¹⁵.

Çocuk sayısı 30'a kadar olan obalarda bir, 30'dan fazla olanlarda iki öğretmen görevlendirilecekti. Görevlendirilecek öğretmenlerin seçiminde de zayıf ve yorgun olanlar tercih edilecekti. Böylece obalar, hem öğrenciler hem öğretmenler için yararlı olacaktı¹⁶.

Obaların idaresi; bir komisyon tarafından yürütülecekti. Bu komisyon; Hükümet veya Belediye doktoru; Milli Eğitim Müdürlüğü'nden, Belediye'den ve Halk Partisi'nden seçilmiş birer kişi ve kampın kurulduğu köyün muhtarından oluşacaktı. Komisyonun başkanlığını vilayet merkezlerinde sağlık müdürleri, ilçelerde ise kaymakamlar yapacaklardı. Komisyonun en önemli görevi Azat Obalarının erzak gereksinimini sağlamaktı ve bunun için, özel idareler ve köy bütçelerinde Azat Obalarına ayrılmış paraları kullanabilecekti¹⁷. Ayrıca obaya bir gramofon ve yeteri kadar hamak sağlamak da komisyonların görevleri arasındaydı¹⁸.

Obalar için gerekli erzaklar tamamlandıktan sonra ilgili obanın bağlı olduğu köydeki "Köy İhtiyar Heyeti", bunları toplayacak; miktar ve cinslerini yazarak Azat Obalarının öğretmenlerine bildirecekti. Bu erzaklar köyde uygun bir odada muhafaza edilecek bu odanın kapısı obadaki öğretmenin mührü ile mühürlenecekti¹⁹.

¹⁵ Ag.y.

¹⁶ Ag.y.

¹⁷ Gerçi Umumi Müfettişlik tarafından yayınlanan bildirimde; Azat Obalarına kabul edilen çocuklardan maddi durumu uygun olanların, obaya, çeşitli gıda maddeleri getirmeleri; eğer bu getirilenler yetmez ise ilgili oba için kurulmuş olan komisyonun, özel idareler ve köy bütçelerinde bu işe ayrılmış paraları kullanarak, eksikleri tamamlamaları hükme bağlanmıştı. Ancak Azat Obalarına kabul edilecek çocuklar; "hasta, cılız ve bakımsız" dolayısıyla da genellikle fakir köylü ailelerin çocukları olduğundan, durumu uygun olan çocukların getirmesi öngörülen erzaklar, fiiliyatta getirilmeyecek; obaların tüm iaaş giderleri, vilayet ve köy bütçelerinden karşılanacak ve bu işle Azat Obası İdare Komisyonları ilgilenecekti. Nitekim Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesinde çıkarılan "Özdilek" isimli gazetede ki habere göre, umumi müfettişliğin verdiği direktifler üzerine 1936 yılı Haziran'ında Kırklareli'nde açılan Azat Obalarındaki çocukların; yatak, çatal, kaşık, tabak ve sair eşyalar, çocukların geldikleri kazanın köy bütçelerinden; iaşeleri ise özel idareler tarafından sağlanmıştı. **Özdilek**, 29 Haziran 1936, S. 77, s. 2.

¹⁸ **Trakya Dergisi**, Yıl: 2, S. 11, Haziran 1937, s. 29.

¹⁹ Ag.y.

Azat Obaları açılmasındaki temel hedef; bakımsız, hasta, cılız köy çocuklarını, sağlıklarına kavuşturmak, onları gürbüz hale getirmek olduğundan; çocukların düzenli ve dengeli beslenmelerine büyük önem verilmekteydi. Bu nedenle de haftalık yemek çizelgelerinin yapılması, bu listelerdeki yemek çeşitlerinin bir örnek olmaması ve çocukların aynı yemeklerden bıktırılmamasına dikkat edilmesi kararlaştırılmıştı. Müfettişlik, yayınladığı bildirimde örnek bir yemek çizelgesinin nasıl olması gerektiğini de açıklamıştı. Buna göre;

Sabah Kahvaltısı; a. ekmek, b. bal, pekmez ve reçelden biri c. peynir veya zeytinden oluşacaktı. Süt verildiği günlerde bal ve benzeri verilmeyecekti.

Öğle Yemeği; a. Etlı sebze b. Pilav ya da makarna c. Meyve

İkinci Kahvaltısı; ekmek, çay, peynir veya zeytin

Akşam yemeği; etli sebze, soğuk yemekler ve meyveden oluşmaktaydı.

Bu gıda maddelerinin ne miktarda verileceği de belirlenmişti. Buna göre çocuk başına verilecek gıda miktarları öğünlere göre şu şekildedeydi²⁰:

1. Kahvaltılarda Verilecek Gıda Miktarları

Bal, pekmez	40 gram	Şeker	25 gram
Peynir	35 gram	Çay	2 gram
Zeytin tanesi	80 gram	Şeker	15 gram
Süt	240 gram		

Eğer kahvaltıda çorba verilecekse, çorbanın içinde 30 gram pirinç ve yeterli tuz olacaktı ve çorba, et suyuyla yapılacaktı.

2. Öğle ve Akşam Yemekleri

Etlı Sebzeler (öğle ve akşam iki kez)   *Zeytinyağlı Yemekler*

Et 250 gram   Zeytinyağı 40 gram

Yaş sebze 350 gram   Yaş sebze 350 gram

²⁰ A.g.y., s. 30.

Kuru sebze 150 gram   Kuru sebze 150 gram

Pilav: pirinç veya bulgur 100 gram, sadeyağ 50 gram.

Tuz ve soğan 20’şer gramdır ve o günkü yemeklerin hepsi içindir.

Taze meyve: 350 gram

Hoşafılık: Kuru meyve 50 gram, yaş meyve 150 gram, şeker 60 gram

Ekmek: Kahvaltılarda 100’er gram, yemeklerde 200’er gram.

Yemek işinin organize edilmesinden öğretmen sorumluydu. Obalardaki öğretmenler her gün sabah saat dokuza kadar, obadaki çocuk sayısını ve o gün pişirilecek yemeği göz önünde bulundurarak, ne kadar erzak gerektiğini hesaplayacak ve kendi sorumluluğunda bulunan “erzak odası”ndan bunları sağlayarak aşçılara verecekti.

Obalardaki çocukların bol gıdayla beslenmelerine ve kilo almasına çok önem verildiğinden, çocukların her 15 günde bir tartılması, tartım sonuçlarının da bir çizelge haline getirilerek, il sağlık müdürlüklerine ve oradan da Valiliklere gönderilmesi emredilmişti. Obalardaki çocukların düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirilmesi işi de organize edilmişti. Nitekim her oba için bir “hükümet doktoru” belirlenmiş ve bu doktorların haftada en az bir kez obaları ziyaret ederek çocukları kontrolden geçirmesi kararlaştırılmıştı. Bunun dışında, çocuklardan birisi hastalandığında özellikle de ateşli bir hastalığa yakalandığında veya bir kaza sonucu yaralanma sakatlanma gibi bir durum söz konusu olduğunda telefonla hükümet doktoru çağrılacaktı. Hükümet doktoru böyle bir çağrı karşısında derhal obaya giderek gereken tedbirleri almakla yükümlüydü²¹.

Obalardaki “*yemek, içmek, gülmek, söylemek ve müzikle eğlenmek, duş ve banyo gibi işler bir programa bağlı(ydı)*” ve bu program şöyleydi²²:

²¹ A.g.y., s. 29.

²² A.g.y., s. 28, 29.

Saat

8.00–9.00	Kalkma, tuvalet, kahvaltı
9.00 –11.00	Hafif oyunlar
11.00–13.00	Öğle yemeği
13.00–17.00	Rahatlama, uyku, akşam kahvaltısı
17.00–19.00	Hafif oyunlar, geziler
19.00–20.00	Rahatlama, akşam yemeği
20.00–22.00	Okuma, kısa söylevler, monolog, müzik
22.00	Uyku

Hazırlıklar tamamlandıktan sonra; 1936 yılının Haziran ayında ilk uygulama başlatıldı ve Trakya'nın dört vilayetinde toplam 16 Azat Obası açıldı. Buralara 500'den fazla, hasta ve bakımsız köy çocuğu alındı²³. Obaların masrafları vilayet bütçelerine konulan paralardan karşılandı. Ayrıca köy bütçeleri de obaların masraflarına, ürün ve biraz da para ile ortak olmak suretiyle ulusal ve sosyal işe katkı sağladı²⁴. Böylece obaların yiyecekleri, giyecekleri, ilaçları, her türlü gereksinimleri sağlandı. Bölgenin en temiz havalı ve en iyi suya sahip yerlerinde açılan bu obalarda çocuklar; bol gıdayla beslendikleri gibi, her on beş günde bir de “onursal doktorları” tarafından muayene edilerek düzenli sağlık taramalarından geçirildi. Obanın sonunda “köy yavruları”; ortalama iki ila altı kilo alarak ailelerinin yanına döndüler²⁵.

İlk uygulamadan alınan başarılı sonuçlar, Umumi Müfettişlik tarafından çıkarılan “Trakya Dergisi”nde şu sözlerle ifade ediliyordu:

“Bütün Avrupa memleketlerinden tutunuz da Balkanlara varınca-ya kadar her memleket cılız, yorgun ve hastalıklı çocuklarını iklim

²³ Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya'da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhaymlar)**, Ankara: Devlet Matbaası, 1936, s. 1; “Azat Obası”, **Trakya Dergisi**, Yıl: 1, S. 2, Eylül 1936, s. 22; Maarif Derleme Müdürlüğü, **Trakya (Altıncı İzmir Fuarı Trakya Broşürü)**, Ankara: y.evi yok, 1936, s. 11.

²⁴ Maarif Derleme Müdürlüğü, **Trakya (Altıncı İzmir Fuarı Trakya Broşürü)**, s. 11.

²⁵ “Azat Obası”, **Trakya Dergisi**, Yıl: 1, S. 2, Eylül 1936, s. 22; Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya'da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhaymlar)**, s. 1.

şartlarına göre muhtelif mevsimlerde deniz boylarına, dağlık yerlere çıkararak bir rejim altında bulundurmakta ve böylelikler ileride yurt ve ulus için her biri ayrı ayrı branşlarda bir varlık olmaya namzet çocuklarını kurtarmak için her türlü vasıtalara başvurmaktadır. İzmir'den sonra Trakya'da ilk defa tatbik olunan ve bu yıl Trakya'da beş yüzden fazla köy çocuğunun sıhhatini kurtar(mıştır)²⁶.”

Ertesi yıl Azat Obalarının daha da yaygınlaştırılması ve bu obalardan yararlanan çocuk sayısının artırılması planlandı. Nitekim Umumi Müfettiş Kazım Dirik, 1937 yılında bölge dahilinde toplam 20 oba açılması için gerekli hazırlıkların yapılmasını Vilayetlere bildirdi²⁷. Bu obalara 800 çocuğun alınması öngörülmekteydi²⁸. Ancak açılması planlanan 20 obadan ancak 14'ü açılabilirdi ve bu obalara 463 çocuk alındı²⁹. Kampın sonunda, bu çocuklardan *“421'i, 1.25 ile 4.250 kg arasında değişen oranlarda kilo aldı³⁰”* ve daha gülbüz, daha sağlıklı bir halde yuvalarına döndü.

Azat Obalarında uygulanan program; yalnızca çocuklara temiz hava ve bol gıda sağlayarak onları daha gülbüz hale getirmeyi değil, aynı zamanda bu çocukların ruhunu canlandırmayı da hedeflemekteydi. 1937 yılında açılan bir obanın Umumi Müfettişliğe gönderdiği raporda şöyle denilmektedir:

“Obanın çocuklara yalnız temiz hava ve bol gıda vermekle kalmayarak, çocuğun bedenine ve ruhuna canlılık, hareket ve neş'e katmak gayesile tanzim edilen program muntazaman tatbik edilmiştir.

Programa göre yapılan günlük işler arasında orman gezintilerine, tabiat tetkiklerine, muhitin iş hayatını tebarüz ettiren çalışma şekillerinin incelenmesine, nebat, çiçek ve haşare koleksiyonları yap-

²⁶ A.g.y.

²⁷ **Edirne Postası**, 19 Haziran 1937, S. 652, s. 1.

²⁸ **Trakya Dergisi**, Yıl: 2, S. 11, Haziran 1937, s. 23.

²⁹ Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya'da Azad Obaları**, İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi, 1939, s. 1.

³⁰ Maarif Derleme Müdürlüğü, **İzmir Enternasyonal Fuarında Trakya (1938)**, İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi, 1938, s. 96.

tırılmasına, elişleri faaliyetine, bilhassa örgü işlerine önem verilmiş, çocukların boş zamanları eğlenceli iş çeşitleriyle doldurulmuştur. Geceleri; müzik, ront, müsamere, hikaye ve salon oyunları ile geçmiştir. Obanın çocuklardan kurulmuş müsamere ve eğlence kolu hemen her akşam için başka bir programla geceleri neş'e ve haz dolu bir şakraklıkla geçirtmiştir³¹.”

1938 yılında Azad Obalarının sayısı arttırılamamakla birlikte obalara alınan çocuk sayısında %50'ye varan bir artış gerçekleştirildi. 1938 yılında açılan obalar ve aldıkları çocuk sayıları şöyleydi³²:

Sıra	Obanın Yeri	Mevcudu
1	Edirne Karaağaç	30
2	Edirne Keşan	25
3	Kırklareli Sergen (Vize)	84
4	Çanakkale Çardak (Lapseki)	50
5	Çanakkale Çanpazarı (Biga)	50
6	Çanakkale Geyikli (Ezine)	50
7	Çanakkale Eceabat	50
8	Tekirdağ Velimeşe (Çorlu)	40
9	Tekirdağ Ereğli	40
10	Tekirdağ Barbaros	51
11	Tekirdağ Yaylagüne (Marmaris)	30
12	Tekirdağ Çerkes Müsellim (Hayrabolu)	20
13	Tekirdağ Saray	60
14	Tekirdağ Mürefte (Şarköy)	<u>30</u>
		610

Obalar Temmuz ayının başından Ağustos ayının sonuna kadar iki ay devam etti. Obalara katılan 610 çocuktan 568'i; bir ila sekiz arasında değişen oranlarda olmak üzere kilo aldı. Yaşadıkları vilayetle-

³¹ “Kırklareli Sergen Obası Hakkındaki Rapor”, **Trakya Dergisi**, Yıl: 2, S. 12, Temmuz 1937, s. 18.

³² Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya'da Azad Obaları**, s. 2.

rin değişik köylerinden pek çok farklı kişiyle tanışıp yeni arkadaşlıklar kuran bu çocuklar, köyelerine; sağlam, kuvvetli ve neşeli olarak döndüler.³³

Obalardaki temiz hava, bol gıda ve düzenli sağlık kontrolleri sayesinde; “cılız, bakımsız” çocukların kilo almaları sağlandığı gibi, hastalıklı çocukların sağlığına kavuşması da sağlandı. Örneğin 1937 yılında Kırklareli’nde açılan “Sergen Azat Obası”na gelen 86 çocuktan 20’si sıtmalıydı, 4’ünün de başlarında çeşitli yaralar vardı. Obada geçirdikleri 1 aydan sonra ise sıtmadan eser kalmadığı gibi başları yaralı çocuklar da iyileşti³⁴.

Azat Obalarında; çocuklarda olumlu davranış ve alışkanlıklar kazandırılması da sağlandı. Nitekim Sergen Azat Obası’ndan gönderilen rapora göre obada kaldıkları süre boyunca çocuklara;

A. Kendi işlerini kendileri görmek

B. Sözde, harekette, işte; neş’e ve serbestlik

C. Temizlik ve düzen

D. Çatalla yemek yemek ve bıçak kullanmak, karyolada yatmak, yatak düzeltmek, elbise giymek, elbiselerini çıkarıp asmak, çamaşır derlemek, yırtık sökük dikmek vb.

E. Elbirliği ile iş yapmak, yardımlaşma zevki ve alışkanlığı

F. Arkadaşlık sevgisi

G. Toplu yaşama zevki, toplu eğlence zevki

H. Eğlence icadı,

I. Boş zamanlarını hoş geçirmeye çalışma, gibi davranış ve alışkanlıklar kazandırılmıştı.

1939 yılından itibaren Trakya Umumi Müfettişliği Bölgesi’nde Azat Obası açıl(a)mamıştır. Elimizde somut bir veri bulunmamakla birlikte bu durumun nedeni, İkinci Dünya Savaşı’nın Türkiye üzerin-

³³ A.g.e., s. 1.

³⁴ Trakya Dergisi, Yıl: 2, S. 12, Temmuz 1937, s. 19.

deki olumsuz etkisi olsa gerektir. Savaş nedeniyle Azat Obalarına bütçe ayırmanın olanaksız hale gelmiş ve uygulamanın sona ermiş olması kuvvetle muhtemeldir. Benzer bir gelişmenin İzmir'deki "Çocuk Kampları" için de yaşandığını görmek, bu kanıyı güçlendirmektedir³⁵.

Genel olarak Cumhuriyet yönetiminin, özel olarak ise Trakya Umumi Müfettişliği'nin çocuk sağlığına verdiği önemin bir göstergesi olan Trakya'daki Azat Obaları; Cumhuriyetin emanet edileceği neslin daha sağlıklı bir hale getirilmesi açısından son derece başarılı bir uygulama olmuş ayrıca hasta ve zayıf çocukları muhtemel bir ölümden kurtararak nüfus artışına da katkı sağlamıştır. Bunların yanı sıra; çocukluk yılları boyunca deniz kenarında ya da bir yaylada kamp yapma şansını yakalayamayacak yoksul köy çocuklarını, bu olanağa kavuşturmuştur. Tüm bu yönleriyle Obalar; Cumhuriyet rejiminin fakir Türk köylüsüne verdiği değerli hizmet; yeni devletin en temel ilkelerinden olan halkçılık ve devletçilik ilkeleri doğrultusunda yürütülmüş örnek bir uygulama olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır.

---

³⁵ Nitekim İzmir'de de 1939'dan sonra Çocuk Kampı açılmamıştır. Günver Güneş bunun nedenini, savaş koşulları nedeniyle vilayet bütçelerinden kamplara para ayrılmasının mümkün olamaması ile açıklamaktadır. Bkz., Güneş, "a.g.m.", s. 192. Azat Obalarının kapanmasının yarattığı boşluk, 1944 yılında Kızılay tarafından, Tekirdağ Barbaros'ta bir "Gençlik ve Sağlık Kampı" açılmasına kadar doldurulamamıştır. Kızılay tarafından başlatılan bu uygulama da tıpkı İzmir'deki Çocuk Kampları ya da Trakya'daki Azat Obaları gibi, fakir, bakımsız ve sağlıksız çocukları iyi beslenme ve düzenli bakım sayesinde sağlıklarına kavuşturmayı, daha gürbüz hale getirmeyi hedefleyen bir uygulamaydı. Bu nedenle dönemin yayın organlarında kamplara "sıhhat kampları" da denilmekteydi. Kızılay tarafından ilk kez Kocaeli-Herke'de denize kıyısı olan bir tepenin yamacında 1936 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında 160 çocuğun katılımıyla açılmıştı. Kızılay, bu ilk kampın hizmete girmesinden yaklaşık 8 yıl sonra Tekirdağ Barbaros'ta bir kamp açarak Trakya Bölgesi çocuklarının da bu hizmetten yararlanmalarının önünü açmıştır. İlerleyen tarihlerde bu kampların sayıları giderek artırılmıştır; 1946 yılında 11'e, 1949'da 13'e yükseltilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., Taner Bulut, "Cumhuriyet'in Bir Gençlik Projesi Olarak Kızılay Kampları (1936-1950), *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, C.6, S.14, (2007/Bahar), s. 103-135.

EKLER

Karaağaç Azat Obası (Edirne)

Sergen Azat Obası (Kırklareli)

Maydos Azat Obası (Çanakkale)

Kaynak: Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya'da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhaymlar)**, Ankara: Devlet Matbaası, 1936.

Saray Azat Obası (Tekirdağ)

Velimeşe Azat Obası (Tekirdağ)

Çavuşköy Azat Obası (Çanakkale-Biga)

Kaynak: Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya'da Azad Obaları**, İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi, 1939.

Her saygıda bir bildirim

T. C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
KÖY BÜROSU
Yayın Sayısı
4

Köy Muhtarına ve İhtiyar Kurumuna

1 - Trakya bölgesi köy çocukların-
dan okulda bulunan ve bakımsızlık yü-
zünden zayıf, kansız ve yorgun olan
yoksul yavrularını kuvvetlendirmek, on-
ları vücutta sağlam bir hale getirmek
en önemli işlerimizden biridir. Büyük
Türk Rejimine candan bağlı bulunan
Türk köylüsünün kıymetli yavrularını
kurtarmak Cumhurbaşkanının göt-
tüğü siyasanın ana hatlarındandır. Bu
erge iledir ki bu yıl içinde Trakyanın
dört vilayetinde Azat obaları adını ver-
diğimiz çocuk bakma ve kuvvetlendirme
yurtları açılacaktır ve her vilâyet bütçe-
sine bu iş için 500 lira gider koymuştur.

Azat obalarının nerede nasıl ve hangi
şartlar altında açılacağını ve buradaki
çocuklara nasıl bakılacağını gösteren bi-
ldirimi her idare buyurmasının, köy
muhtarlarının iyi öğrenmesi gerekir.

2 - Obalar Şimal rüzgârlarına karşı
olmayan, havası bol, suyu iyi, meyvesi
zengin ve bilhassa okullu ve telefonlu
olan köylerde açılacaktır. Deniz kenar-
larında açılması istenilen yerlerde sert
rüzgârlara karşı kapalı ve plâjli olması
şarttır. Obalar çevresinde bataklık, saz-
lıklı ve göl bulunmamasına çok dikkat
edilecektir.

3 - Aazat obaları : Edirne'de Kara-
ağaç mevkiindeki yatı okulu civarında,
Çanakkalede : merkez, Gelibolu, Biga,
Lâpseki ve Bayramiç ilçelerinde en uy-
gun yerlerde, Kırklarelinde : Demirköy,
Sergen, Hediye, Elmacık ve Hohça
köylerinde, Tekirdağ'da : Sütluce manas-
tırı, Velimeşe köyü ile Malkara, Hay-
rabolu ve Şarköy İlçelerinde İlbaylıkça
uygun görülecek iki yerde açılacaktır.

4 - Bu yıl obalara seçilecek bütün
çocukların tutarı binden fazla 750 den
az olmayacaktır.

5 - Edirne İlinde tek bir oba açıla-
cağına göre bu oba mevcudunun 150 den
aşağı olmaması, diğer illerdeki obaların
vilâyet üzerine tutarı da 300 den az ol-
maması gereklidir.

6 - Obalara ayrılacak çocuklar Hü-
kûmet veya Belediye doktorlarının sıkı
muayenesinden geçirilecek, sağlık du-
rumları bakımından obalardan faydala-
nacak olanlar (Boyun bezlerinde şişkin-
lik, sıtma gibi kanı eritici hastalıklar
neticesi cılız ve kansız kalmışlar) ayrıla-
cak, bunlar arasında göğüs hastalığı
olanların bulunmamasına dikkat edile-
cektir.

Çocuklar arasında yaş beraberliği
bulunmasının bakımlarında kolaylığı art-
tıracığı göz önünde bulundurulmalıdır.
Çocukların seçim işi bir Hazirana kadar
bitmiş ve ayrılan çocukların adları İlçe-
baylıklardan vilâyete bildirilmiş olma-
lıdır. Bu bilgilerden birer örnek te Um-
mi Müfettişliğe gönderilecektir.

Obalarda çocuk sayısı otuz kadar
olanlarda birer ve otuzdan fazla olan-
larda iki öğretmen'in gözeti altında bu-
lunacaktır. Obalara seçilecek öğretmen-
lerin de zayıf ve yorgun olanları tercih
edilmelidir. Her obaya ve öğretmen'in
emrine bir hasta bakıcı ile bir aşçı veri-
lecektir.

7 - Obalara seçilecek öğretmenlerin
adlarını Kültür Direktörleri bir Hazirana
kadar İlbaylığa bildirmiş olacak
İlbaylık da derhal Umumi Müfettişliğe
bildirecektir.

8 - Obalar 15 Haziranda açılarak bir
Eylülde kapanacak ve iki buçuk aylık
bir devre olacaktır.

9 - Obaların idaresi : Vilâyet mer-
kezlerinde Sağlık direktörlerinin, İlçe-
lerde İlçebayların başkanlığında Hükû-
met Belediye doktorlarıyla, Maarif, Bele-
diye ve Halk Partisinden seçilmiş birer
zat ile kampin kurulduğu köyün muh-
tarından kurulacak bir komisyon tara-
fından görülecektir.

10 - Obalardaki (yemek, içmek, gül-
mek, söylemek ve müzikle eğlenmek,
duş ve banyo) gibi işler bir programa
bağlıdır. Bu program :

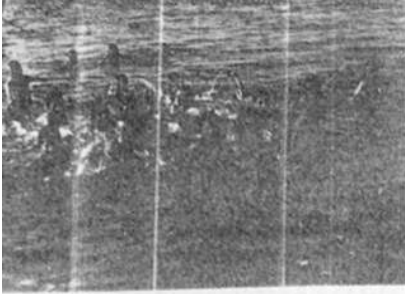
Saat

8 - 9 Kalkma, tuvalet, kahvaltı

9 - 11 Haff oyunlar

11 - 13 Öğle yemeği

13 - 17 Rahatlaşma, uyku, akşam kah-
valtısı

Sen. evlülârlle denizî dölduran bir oba..

Geçen sene olduğu gibi bu sene de Trakya'da köy Çocukları için Kinderbay azat obaları açıldı. Bunlar hakkında izahatlı liste aşağıdadır.

Bu obalarda çocuklara nasıl bakılması lâzım geldiğini anlatan 4 üncü Bildirim 11 inci dergide neşrolunmuştur.

Obalarda nasıl çalışıldığını göstermek üzere buraya Kırklareli Sergen obası hakkındaki raporun örneğini koyduk.

TRAKYA UMUMİ MÜFETTİŞLİĞİNE

29-7-1937 tarih ve 6188 köy bürosu sayılı tel buyrukları karşılığıdır.

1 - Oba 4-7-1937 de açılmış 10-8-1937 de kapatılmıştır. Oba (150) çocuk hesabı ile kurulmuş ve buna göre bütün tedbirler alınmış ise de (86) çocuk istekli bulunmuş ve (86) çocukla açılarak yine bu mevcutla kapatılmıştır.

2 - Obanın çocuklara yalnız temiz hava, temiz ve bol gıda vermekle kalmıyarak çocuğun bedenine ve ruhuna canlılık, hareket ve neş'e katmak gayesi ile tanzim edilen program muntazaman tatbik edilmiştir.

Programa göre yapılan günlük işler arasında orman gezintilerine, tabiat tetkiklerine, muhitin iş hayatını tebarüz ettiren çalışma şekillerinin incelenmesine, nebat, çiçek, haşere koleksiyonları yaptırılmasına, elişleri faaliyetine, bilhassa örgü işlerine önem verilmiş, çocukların boş zamanları eğlenceli iş çeşitleriyle doldurulmuştur. Geceleri, müzik, ront, müsamer, hikâye ve salon oyunları ile geçmiştir.

Azat Obaları

Obanın çocuklardan kurulmuş müsamere ve eğlence kolu hemen her akşam için başka bir programla geceleri neş'e ve haz dolu bir şakraklıkla geçirmiştir.

3 - Oba bir çocuk sosyete olmak değeriyle obada bulunan çocuklara aşağıda sıralanmış itiyatların kazandırılmasına çalışılmış ve muvaffak olunmuştur.

- A - Kendi işlerini kendileri görmek
- B - Sözde, harekette, işte neş'e ve serbestlik
- C - Müttekabil tesirlerin kazandırdığı bilgi ve görgü genişliği
- D - Temizlik ve intizam
- E - Çatalla yemek yemek ve bıçak kullanmak, karyolada yatmak, yatak düzeltmek, elbise giymek, elbise çıkarıp asmak, çamaşır derlemek, mendil düzeltmek ve ütölemek, yırtık ve sökük dikmek, ve ilâh..... gibi hünerler.
- F - Elbirliği ile iş yapmak, tesanüt ve yardım ve bundan doğan kudret
- J - Arkadaşlık ve kardeşlik sevgisi
- K - Toplu yaşama zevki, iş görmeden sonra toplu eğlence zevki
- L - Eğlence icadı
- M - Boş zamanları hoş geçirmeğe çalışma

SAĞLIK DURUMU

4 - Obaya gelen 86 çocuk içinde 20 çocuğun sıtmalı, 4 ünün de başlarında yara olduğu görülmüştür.

Diğerlerinde ise umumiyetle zafiyet ve uyusukluk olduğu tesbit edilmiştir. Birinci onbeş günlük ihtimamlı bakım neticesinde doktor tarafından yapılan ciddi bir muayenede sıtmahların sayısı üçe inmiş, yaralıların yaraları verilen

KAYNAKÇA

Belgesel Kaynaklar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Bakanlar Kurulu Kararları Katalogu, Fon Kodu: 30.18.1.2, Yer No: 57.64.1, Tarih: 09.08.1935.

Düstur, Üçüncü Tertip, C.11, Ankara: Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, 1930.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 1, Ankara: TBMM Matbaası, 1940.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1 Cilt: 18, Ankara: TBMM Matbaası, 1959.

Trakya Umumi Müfettişliği Köy Bürosu, **Trakya’da Köy Çocukları Azat Obaları (Kinderhayımlar)**, Ankara: Devlet Matbaası, 1936.

— — —, **Trakya’da Azad Obaları**, İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi, 1939.

— — —, **Trakya’nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı**, İstanbul: Devlet Basımevi, 1936.

Kitaplar ve Makaleler

Bulut, Taner, “Cumhuriyet’in Bir Gençlik Projesi Olarak Kızılay Kampları (1936–1950), **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C.6, S.14, (2007/Bahar).

Dirik, Kazım, “Hakiki Halkçılığa Doğru Çocuk Kampları”, **Kültür**, Yıl: 1, S. 23, 1 Birinciteşrin 1934.

Güneş, Günver, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Halkçılığa Doğru İzmir’de Çocuk Yurtları” **Bilgi ve Bellek**, Yıl: 1, S. 1, Kış 2004.

Gürsoy, Gencay, “Sağlık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983.

Maarif Derleme Müdürlüğü, **Trakya (Altıncı İzmir Fuarı Trakya Broşürü)**, Ankara: yayınevi yok, 1936.

— — —, **İzmir Enternasyonal Fuarında Trakya (1938)**. İstanbul: Ahmed İhsan Basımevi, 1938.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, **Sağlık Çalışmalarında Kırk Yıl (1922–1962)**, Hazırlayan: Yusuf Tunca, Ankara: Kardeşler Matbaası, 1964.

Gazete ve Dergiler

Akşam Gazetesi, 29 Teşrin-i evvel (Ekim) 1933, S. 5408.

Buç Gazetesi, 22 Şubat 1936, S. 683.

Edirne Postası Gazetesi, 19 Haziran 1937, S. 652.

Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 29 Birinciteşrin (Ekim) 1933, S. 4411.

Milliyet Gazetesi, 29 Teşrin-i evvel (Ekim) 1933, S. 2773.

Özdilek Gazetesi, 29 Haziran 1936, S. 77.

Son Posta Gazetesi, 29 Teşrin-i evvel (Ekim) 1933, S. 1173.

Trakya Dergisi, Yıl: 1, S. 2, Eylül 1936.

— — —, Yıl: 2, S. 11, Haziran 1937.

— — —, Yıl: 2, S. 12, Temmuz 1937.

